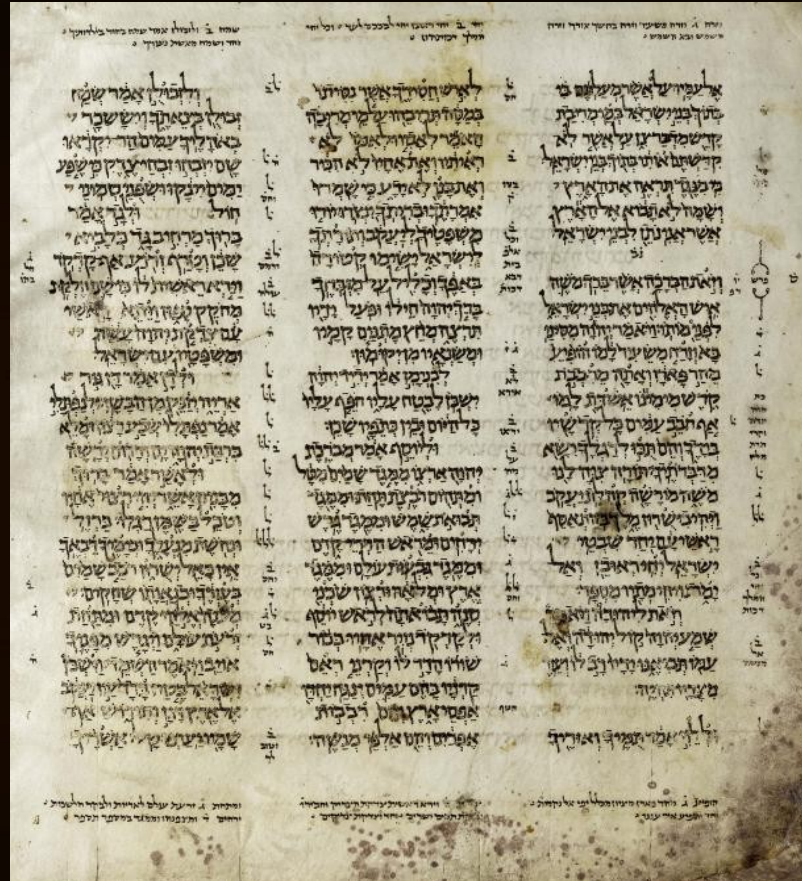

Dějiny Židů - Judaismus 2
(KBS/DZJ2)
Kateřina Šašková, LS 2015

TANACH
vývoj textu

NÁZVY TANACHU

* **Tanach** (תנ"ך) – prvních písmena hebr. názvů částí

⇒ **Tóra** (תורה) – Zákon

⇒ **Nevi'im** (נביאים) – Proroci

⇒ **Ktuvim** (כתובים) – Spisy

* ***další názvy:***

⇒ **Mikra** (מקרא) – Čtení

⇒ **Kitvej ha-kodeš** (כתבי הקודש) – Písmo svaté

⇒ **Sefer ha-sfarim** (ספר הספרים) – Kniha knih

⇒ někdy označován jednoduše Tóra

* s výjimkou některých **části** knihy **Daniel** a **Ezdráš** – **hebrejsky**

* obsahuje **39 knih** (podle dnešního počítání)

KANONICKÉ KNIHY

* **Tóra** (תורה)

další názvy: Pět knih Mojžíšových, Zákon, Pentateuch, Chamiša Chumšej Tóra (חמשה חומשי תורה; Pět pětín Tóry), zkráceně ***Chumaš*** (חומש; Pětice)

části:

- ⇒ ***Berešit*** (בְּרֵאשִׁית; První Mojžíšova; Genesis)
- ⇒ ***Šemót*** (שְׁמוֹת; Druhá Mojžíšova; Exodus)
- ⇒ ***Vajikra*** (וַיִּקְרָא; Třetí Mojžíšova; Leviticus)
- ⇒ ***Bemidbar*** (בְּמִדְבָּר; Čtvrtá Mojžíšova; Numeri)
- ⇒ ***Dvarim*** (דְּבָרִים; Pátá Mojžíšova; Deuteronomium)

KANONICKÉ KNIHY

* *Nevi'im* (נביאים; Proroci)

a) *Nevi'im rišónim* (נביאים ראשונים; Přední proroci)

⇒ *Jozue* (יהושע; hebr. Jehošua)

⇒ *Soudců* (שופטים; hebr. Šoftim)

⇒ *Samuelovy* (שמואל; hebr. Š^emuel)

⇒ *Královské* (מלכים; hebr. Malkim)

b) *Nevi'im acharónim* (נביאים אחרונים; Zadní proroci)

⇒ *Izajáš* (ישעיהו; hebr. J^eša'jahu)

⇒ *Jeremiáš* (ירמיהו; hebr. Jirmjahu)

⇒ *Ezechiel* (יחזקאל; hebr. J^echezkiel)

KANONICKÉ KNIHY

b) *Nevi'im acharonim* (נביאים אחרונים; Zadní proroci)

⇒ **12 malých proroků** (תרי עשר; aram.-hebr. *trei asar*)

- **Ozeáš** (הוֹשֵׁעַ; hebr. Hóšea)
- **Jóel** (יִזְעָרְיָהוּ; hebr. Jóel)
- **Ámos** (עָמוֹס; hebr. Ámos)
- **Abdijáš** (עַבְדִּיָּה; hebr. Abdja)
- **Jonáš** (יֹנָתָן; hebr. Jóna)
- **Micheáš** (מִיכָה; hebr. Mícha)
- **Nachum** (נַחֲמוּם; hebr. Nachum)
- **Abakuk** (חַבְקֻק; hebr. Chabakúk)
- **Sofonjáš** (צְפַנְיָה; hebr. Šefanja)
- **Ageus** (חַגְיָה; hebr. Chaggaj)
- **Zacharjáš** (זְכַרְיָה; hebr. Z^echarja)
- **Malachiáš** (מַלְאָכִי; hebr. Mal'achí)

KANONICKÉ KNIHY

* **Ketuvim** (כתובים; Spisy)

⇒ **Žalmy** (תהילים, תהלים; hebr. T^ehilim)

⇒ **Jób** (איוב; hebr. Ijón)

⇒ **Příslloví** (משלי; hebr. Mišlej)

⇒ **Pět svitků** (חמש מגילות; hebr. Chaméš megilót)

- **Rút** (רות; hebr. Rúť)

- **Píseň písni** (שיר השירים; hebr. Šir ha-širim)

- **Kazatel** (קהלת; hebr. Kohelet)

- **Pláč** (איכה; hebr. Ejcha)

- **Ester** (אסתר; hebr. Ester)

⇒ **Daniel** (דניאל; hebr. Daniel)

⇒ **Ezdráš** (עזרא ונחמיה; hebr. Ezra ve-Nechemja)

⇒ **Letopisů** (דברי הימים; hebr. Divrej ha-jamim)

PRAMENNÁ HYPOTÉZA

* **Jean Astruc** (1684-1766) - *různá boží jména v Pentateuchu*, především:

⇒ **Jahve**

⇒ **Elohim**

⇒ **Pentateuch** vznikl spojením *různých* (původně samostatných) *pramenů*

* **Julius Wellhausen** (poč. 20. stol.) - tzv. „*pramenná hypotéza*“ („*dokumentová hypotéza*“)

postupné sjednocování **Pentateuchu**

⇒ **Jahvista** (J) - judské prostředí kol. 10.-9. st. př. n. l.

⇒ **Elohista** (E) - izraelské prostředí - asi v 8. st. př. n. l.

- spojením tzv. **Jehovista** (JE) - po 722 př. n. l.

⇒ **Kněžský spis/kodex** (P) - kněžská redakce - v době bab. exilu (6. st. př. n. l.)

⇒ **deuteronomistická škola** (D) - prorocky orientovaná - před- i poexilní

⇒ od 2. pol. 20. stol. - některými badateli *zpochybňována* či *modifikována*

VZNIK TANACHU

- * ***doba praotců*** – kočovníci – ústní předávání zážitků a zkušeností
- * ***první písemné záznamy starozákonních látek*** – ve svatyních, tam byly také uloženy, jinak i nadále především ústní podání
 - ⇒ texty ***smlouvy Hospodina s lidem, Boží zjevení*** a orákula
 - ⇒ později ***prorocké výroky*** – zapisovali je jejich posluchači a žáci
 - ⇒ ***předpisy*** týkající se ***obětní praxe*** a ***bohoslužby*** – např. kultická čistota
 - ⇒ látky ***právní povahy***

VZNIK TANACHU

* **později i události vysvětlující vznik a význam svatyně**

⇒ k nim pravděpodobně připojovány **příběhy praotců** a později i **celého lidu**

* **ještě později i písemné záznamy událostí, naučných textů a příběhů souvisejících s proroky a králi**

⇒ také údaje z **královských análů** – **nedochovaly se** (odkazy např. na **Knihu letopisů králů izraelských** nebo **Knihu letopisů králů judských**, **Knihu Hospodinových bojů**, **Knihu Prímého** atd.)

VZNIK TANACHU

- * biblické knihy jsou často **nadepsány jménem** – nejde však o autora
 - ⇒ **nesrovnalosti** místní i časové
 - ⇒ **více autorů** jednoho textu (např. **Izajáš** a **Deuteroizajáš**)
- * prorocké výroky kolovaly většinou **anonymně**
- * **podle obsahu** mohly být zařazeny do různých souvislostí – jsou i stejné pasáže v různých knihách, v jedné knize materiál různého stáří
- * různá **jména časem spojená s určitou charakteristikou** – nabalila na sebe i texty zcela jiného původu – jde spíše **o zařazení do určitého typu**

VZNIK TANACHU

- * původně měl zřejmě každý *izraelský kmen svou svatyni* – důležitější svatyně měly pravděpodobně své *archivy*
- * po *dobytí severního království* zřejmě *některé spisy* ze severu přineseny do **Jeruzaléma**
- * **Jóšijáš** (asi 640–609 př. n. l.) – *zrušení venkovských svatyní* – centrem kultu jeruzalémský chrám – kněžstvo (a zřejmě i spisy) do **Jeruzaléma**
 - ⇒ v popředí ale stále *oběť*
 - ⇒ *zvěstovatelé božího slova proroci*
- * **586 př. n. l.** – zničen chrám, znemožněny oběti, exil – některé písemnosti zřejmě zničeny, zbylé se ale staly *předmětem soustavného studia*

VZNIK TANACHU

* **exil – sběr a opisování** zachovaných textů, **zápis ústního podání**

⇒ postupně **vznikaly jednotlivé knihy**

- občas rozdílné podání

⇒ lidé se texty **učili a znali je** – rozšířeny i **písemně**

⇒ **čtení a psaní** se dostalo mezi široké vrstvy (i díky aramejštině a aramejskému písmu)

* **znovuvybudování chrámu**

⇒ zvláštní pozornost byla věnována **Tóře**

⇒ **kol. pol. 5. stol. př. n. l.** – **Zákon** v podstatě uzavřen

⇒ **3. stol. př. n. l.** – všeobecně **uznáván**

- **Alexandrie** – překlad do řečtiny, **Samařané**

⇒ chrám středem kultu, ale **lid** se shromažďoval **synagogách** a **naslouchal čtenému slovu**

VZNIK TANACHU

kanonizace

* **90 n. l.** – synoda v **Jabné** (Jamnii) – rozhodnutí o **výběru posvátných knih a vytvoření palestinského kánonu**

⇒ nesnadné – židovské písemnictví bylo velmi **bohaté**, i některé mladší spisy velmi oblíbené

⇒ nakonec **vyřazený** spisy křesťany nazývané **apokryfy** (protestanté) nebo knihy **deuterokanonické** (římští katolíci) či **nekanonické** (pravoslavní)

⇒ **zdůvodnění**: počínaje helénistickým obdobím přestal působit Duch svatý – spisy vzniklé v této době už nebyly psány s prorockou inspirací (**Josephus Flavius, Mišna**)

* v **Jabné** uznáno to, co **už bylo z velké části ustálené**

⇒ ***kol. 190 př. n. l.*** – byli **uzavřeni** i **Nevi'im** (Proroci)

⇒ otevřené byly v podstatě jen **Ktuvim** (Spisy)

VZNIK TANACHU

* v **Jabné** položen *přesný počet a rozsah knih*

⇒ **Ester** a **Daniel** byly zkráceny o *apokryfní přídavky*

⇒ nad různými knihami *debaty i po jejich kanonizaci* – např. **Ezechiel** (rabi **Chananjá**), **Píseň písní**, **Kazatel**, **Příslaví**

⇒ synodou vymezený rozsah kánonu ale *nedotčen*

* *další úkol*: stanovit *závazné znění textu*

⇒ tradováním v různých komunitách vznikaly *odlišné verze*

⇒ *hebrejščina* dávno nebyla živým jazykem, zapisovaly jen *souhlásky*

⇒ *počítání písmen a slov*

⇒ takto byl vytvořen *dodnes závazný text*, který se přepisuje i s později zjištěnými *chybami* (ve vokaliz. verzích označeny) – nic se nesmí ubrat ani přidat

VZNIK TANACHU

* *vokalizace, značky pro přednes a poznámky*

⇒ potřeba opatřit celý text **značkami** pro **výslovnost a přednes**

⇒ **masoreti** – opatřili tanachický text „**masorou**“ –
propracovaným vokalizačním systémem a systémem okrajových
poznámek sloužících k rychlé a přehledné orientaci v textu a k
zaznamenání jeho různých variant

⇒ asi od **5. stol. n. l.** – v **Palestině** i v **Babylónii**

⇒ **kolem roku 800** – ze dvou masoretských systémů,
babylónského a palestinského, převládl **palestinský** (tiberiadecký)

VZNIK TANACHU

- * **zač. 10. století** – tiberiadský směr **nejednotný** – soupeření rodin **Neftalíovců** a **Ašérovců**
- * **koncem 12. století** – **Maimonides** (Mošé ben Maimón) rozhodl ve prospěch **Ašérovců**
- * většina **rukopisných textů** pozdního středověku vychází z ašérovského zpracování textu, ale se značnými vlivy neftalíovského podání
- * **14. století** – **ustálený text** – podklad pro reformační překlady bible

KONEC